

DOMINGU XII TEMPU KOMÚN – TINAN C

Tema

Liturjia domingu ne'e nian koloka iha sentru ita-nia reflesaun nian, Jezús nia figura: sé mak Nia no sá loos impaktu husi ninia proposta moris nian mai ita? Maromak nia Liafuan ohin nian dudu ita atu deskobre iha Jezús “mesias” Maromak nian, ne'ebé realiza ema sira nia libertasaun liuhusi domin no don moris nian; no konvida “sarani ida-idak” ba identifikasaun ho Kristu – katak, “lori krús”, halo moris rasik don iha laran-luak ba ema seluk.

Evanjellu konfronta ita ho Jezús nia pergunta: “no imi dehan Ha'u sé loos?”. Hamutuk, apresenta Jezús nia dalan mesiániku nu'udar dalan ida domin no krús nian. “Koñese Jezús” katak adere ba Nia no tuir Nia iha dalan saran-an nian, doasaun nian, domin total nian.

Leitura dahuluk apresenta mai ita profeta ida ema “sona borus”, ne'ebé ho ninia saran-an lori konversaun no purifikasaun ba maluk sidadaun sira. Revela mós katak, dalan entrega an nian la'ós dalan frakasu nian, maibé dalan ne'ebé hahoris moris foun mai ita no ba ema seluk. João, autór *Evanjellu* Dahaat nian, identifika figura profética ne'e ho Kristu rasik.

Leitura daruak reforsa mensajen jerál liturjia domingu ne'e nian, hodi insiste katak ema sarani tenke “hatais an” ho Jezús, hakribi egoíзму no loko-an no la'o iha dalan domin no saran an nian. Dalan ne'e halo fiar-nain sira sai família ida mesak maun-alin sira-nian, iha dignidade hanesan no erdeiru moris nakonu.

LEITURA I – Zac 12,10-11;13,1

Hanesan livru Isaías nian, livru Zacarias nian la bele atribui ba autór ida de'it no profeta hanesan. Kapítulu 1-8 mak bele atribui ba Zacarias, Baraquias nia oan (k. Zac 1,1.7), ne'ebé atua iha Jerusalém liutiha ezíliu no soi papél boot iha rekonstrusaun Templu nian (± 520 mK).

Kapítulu 9-14 parese koleasaun testu selu-seluk, mai husi autór ikus ruma; ema kostuma hanaran testu ikus sira “Deutero-Zacarias”.

Tempu bainhira testu sira Deutero-Zacarias mosu mós la klaru, maibé opiniaun ne'ebé oras-ne'e habelar mak iha finál sékulu IV no durante sékulu III mK.

Testu ne'ebé propoin mai ita integra koleasaun ida husi 12,1 to'o 14,21. Koleasaun ne'e apresenta tema oioin, maibé hatudu ideia ida kona ba espetativa mesiánika. Fó sai tiha Maromak nia intervensaun definitiva iha liurai/mesias nia an, ne'ebé iha haraik-an, buka harii reinu ideál (kf. Zac 9,9-10) no referénsia ba “bibli-atan” ida ne'ebé sei bali Maromak nia bibli sira (kf. Zac 11,4-17), testu sira apresenta orákulu ruma refere ba salvasaun no glória Jerusalém nian. Ne'e mak kontestu ita-nia testu nian.

MENSAJEN

Profeta hahú hodi haklaken espíritu piedade no harohan nian ne'ebé sei tun ba David nia uma-kain no makhorik Jerusalém nian: espíritu ne'e sei provoka transformasaun interiór ida ne'ebé lori ema ba Maromak, iha atitude konfiansa no abertura nian.

Ida-ne'e mak rezultadu husi atividade profética husi profeta ne'ebé ema “sona borus”.

Uluknanai, autór identifika nia ho Maromak (“sira sei hateke mai ha'u, ne'ebé sira sona borus”); maibé, tuir kedas, fraze ne'ebé distinge Maromak no personajen ne'ebé ita temi iha

leten. “Hateke mai ha’u” signifika, katak Maromak rasik sente ema sona borus nia ho ninia mesias ne’e nia mate.

Sé mak personajen ne’e? Iha ema ne’ebé identifika nia ho liurai Josias, mate iha Meggido iha funu hasoru ema Ejitu sira (kf. 2 Re 23,29-30); iha mós ne’e dehan katak figura ne’e mak amlulik boot Onias III (kf. 2 Mac 4,34) ka Simão Macabeu (kf. 1 Mac 16,11-17; se personajen ne’e mak Simão Macabeu, ita tenke koloka redasaun testu nian iha sékulu II mK nia klaran). Bele mós, profeta ida ne’ebé ita la koñese nia naran... Buat ne’ebé hakarak dehan, nia mak mártir inosente no anónimu, no makhorik Jerusalém nian mak responsavel ba nia mate. Figura ne’ebé leno didi’ak pasajen ida-ne’e mak “atan Na’i nian” iha Is 53, maski liafuan sira ne’ebé uza lahanesan. Hanesan akontese ho “Na’i nia atan”, mártir inosente ne’e nia raan mak lori transformasaun ba fuan sira (kf. Zac 12,10) no purifikasaun (kf. Zac 13,1): kontemplasaun ba vítima inosente ne’e lori ba Povu prosesu ida arrendimentu no purifikasaun nian.

Hodi fó hanoin beibeik kona-ba David iha kontestu ne’e (kf. Zac 12,7-8.10.12; 13,1) liga personajen ne’e ho promesa mesias nian.

João, autór Evanjellu Dahaat nian, haree iha Jezús, mate iha krús no ho fuan sona borus husi soldadu nia diman, konkretizasaun figura ne’ebé testu ne’e temi (kf. Jo 19,37).

LEITURA II – Gal 3,26-29

Ita kontinua lee surat haruka ba makhorik sira iha rejiaun sentrál Ázia Menór (Galásia) nian, iha-ne’ebé sira dsikute se Kristu de’it natón ona atu bele hetan salvasaun ka presiza mós obra sira Lei nian. Ita hatene ona katak ba Paulo, Kristu de’it salva; tan ne’e, nia konvida gálata sira atu keta preoupa ho sirkunsizaun ka ezijénsia seluk Lei Moisés nian ne’ebé judaizante sira haklaken.

Testu ohin nian, mosu iha parte daruak Surat ba Gálata sira (kf. Gal 3,1-6,18), iha ne’ebé Paulo apresenta reflesau ida kona-ba kristaun no liberdade. Iha versíkulu anteriór Paulo kompara Lei ho “dadur-na’in” (kf. Gal 3,23) no ho “pedagogu” greku-romanu (kf. Gal 3,24). Imajen rua ne’e significativu: dadur-na’in tempu ne’ebá nian mak ezemplu krueldade nian (trata aat liu ema); pedagogu (baibain atan ida ne’ebé ladún iha edukasuan no akompaña labarik ba eskola no mantein dixiplina) mós ladún hetan apresiasaun tanba fó hanoin kona-ba ida-ne’ebé haksiak no kastiga. Loos duni, Paulo hateten, (kf. Gal 3,25), di’ak atu ema lori ita duké lakon dalan; maibé beik tebes atu hakarak moris nafatin iha dadur laran ka atu ema kontinua lori ita, hodi la esperimenta liberdade.

MENSAJEN

Ba gálata sira, ne’ebé iha tentasaun atu fila fali ba moris atan Lei nian, Paulo fó hanoin kona-ba esperiénsia libertadora mai husi adezaun ba Kristu.

Lihusi Batizmu, fiar-nain sira “hatais Kristu” no sai “Maromak nia oan sira”. “Hatais Kristu” signifika katak entre Kristu no sarani sira iha relasaun ida la’ós esteriór de’it, maibé sentrál iha ezisténsia: liuhusi Batizmu, sarani sira asume Kristu rasik nia ezisténsia no sai, hanesan Nia, ema sira ne’ebé hakribi moris tuan egoíзму no salan nian, atu moris iha vida foun saran-an nian ba Maromak no maluk sira.

Konsekuénsia dahuluk husi ne’e mak ema sarani sira mak ema livre: sira simu husi Kristu vida foun ida no la sai ona atan ba egoíзму, salan no mate.

Konsekuénsia daruak husi ne’e mak sarani sira hotu-hotu hanesan. Identifika ho Kristu (tanba hotu-hotu – judeu no la’ós judeu, mane no feto – hatais moris hanesan), la iha ona diferensa ida ka diskriminasaun tanba rasa, ka tanba seksu; hotu-hotu sai “oan” ho direitu hanesan ba eransa/limarohan (hotu Aman hanesan nia oan sira no hotu-hotu iha asesu, iha Kristu, ba

moris hanesan, moris nakonu). “Salvasaun” ne’ebé Kristu lori signifika igualdade fundamentál ba hotu.

EVANJELLU – Lc 9,18-24

Ita iha ona finál etapa Galileia nian. Jezús apresenta ninia programa no lori Liafoun Di’ak ba kiak sira, marjinalizadu sira, oprimidu sira (kf. Lc 4,16-21). Hale’u Nia, iha grupu ida “sasin” sira-nian, ne’ebé apresia ninia atuasaun no mehi atu kria mundu foun, justisa, liberdade no dame nian ba ema hotu. Oras-ne’e, molok tama iha etapa desiziva, (dalan ba Jerusalém, hodi konkretiza ninia saran-an iha domin), Nia konvida eskolante sira atu hasai konkluzau kona-ba buat ne’ebé sira haree, rona no fó sasin. Sé mak Jezús ne’e, ne’ebé prepara an atu kumpre nia etapa finál moris ida saran an nian, don nian, domin nian? Eskolante sira prontu atu tuir dalan hanesan doasaun no saran an nian ba “Reinu”?

MENSAJEN

Lucas baibain hatudu Jezús harohan molok momentu fundamentál ida (kf. Lc 5,16; 6,12; 9,28-29; 10,21; 11,1; 22,32.40-46; 23,34). Orasaun mak fatin hasoru malu Jezús nian ho Aman; harohan hotu, Jezús nafatin iha mensajen importante ida – husi Aman – atu komunika ba eskolante sira. Kestaun importante Jezús komunika ohin mak: “sé mak Jezús?”.

Jezús nia tempu mak tempu krize boot ba Maromak nia povu, terus maka’as no opresaun nian. Maromak nia Povu iha situasuan ne’e, mehi ho libertadór ne’ebé mai salva sira, hanesan profeta sira haklaken – xefe militar ne’ebé ho forsa kilat nian, lori fali liurai David nia impériu no obriga romanu sira sai husi sira-nia rain. Iha tempu ne’ebá, mosu figura oioin ne’ebé dehan sira mak mesias Maromak nian, sira iha eskolante sira ne’ebé ikusmai Roma hanehan. Oinsá ema sira nia hanoin kona-ba Jezús?

Aparentemente, ema lubun boot la konsidera Jezús nu’udar “mesias”: Povu identifika Nia ho Elias, profeta ne’ebé tuir lenda judaika sei mai iha loraun ikus atu haklaken momentu boot libertasaun Povu Maromak nian (vers. 19); karik tanba ninia postura no ninia mensajen la korresponde ho buat ne’ebé sira hein husi liurai maka’as no manán-na’in.

Eskolante sira, ne’ebé la’o hamutuk ho Jezús, iha ideia tasak liután. Defaktu, Pedro la duvida atu afirma: “Ita mak Mesias Maromak nian” (vers. 20). Pedro reprezenta comunidade eskolante sira-nian – comunidade ne’ebé e akompaña Jezús, fó sasin kona-ba ninia hahalok sira no deskobre ninia ligasaun ho Maromak. Dehan Jezús mak “mesias” signifika rekoñese iha Nia ida ne’ebé Maromak haruka, husi liurai David nia uma-kain, no sei realiza esperansa libertasaun nian iha ema sira nia fuan.

Jezús la kontra Pedro nia afirmasaun. Maibé, Nia hatene katak eskolante sira mehi “mesias” polítiku, kbiit-na’in; nune’e, Nia buka atu klarifika lalais: Maromak haruka duni Nia, maibé, la lori libertasaun ho kbiit kroat nian, maibé ho domin no saran-an (vers. 22). Nia la haree tronu, maibé krús: iha krús, iha saran-an moris nian tanba domin, mak Nia sei realiza promesa uluk salvasaun nian husi Maromak ba nia Povu.

Parte ikus testu nian (vers. 23-24) soi liafuan sira ba eskolante sira horisehik nian, ohin nian no abanbairua nian. Hotu-hotu simu konvite atu tuir Jezús, katak, lori – hanesan Nia –krús domin no saran-an nian, hamonu muru sira egoízmu no loko-an nian, hakribi an rasik no halo moris sai don ida. Buat sira-ne’e hotu, la halo iha okaziaun espesiál, maibé iha moris loroloron nian (“lori ó-nia krús loroloron nian”). Ida-ne’e mak identidade sarani nian.